

Odkaz:

Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. srpna 1993, M. H. Marshall proti Southampton and South West Hampshire Area Health Authority, věc C-271/91, Recueil 1993, s. I-4368*

Klíčová slova:

Žádost o rozhodnutí o předběžných otázkách: House of Lords – Spojené království Velké Británie a Severního Irsku. Směrnice 76/207/EHS – Rovné zacházení pro muže a ženy – Právo na náhradu škody v případě diskriminace

Předmět:

Výklad směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky (Úř. věst. L 39, s. 40)

Skutkové okolnosti:

ZPRÁVA K JEDNÁNÍ předložená ve věci C-271/91

I – Skutkový stav a řízení

1. Dotčené vnitrostátní právní předpisy

„Sex Discrimination Act 1975“ (dále jen „SDA“) zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě pohlaví v několika oblastech: v zaměstnání, v některých organizacích jako odborové svazy a sdružení, ve vzdělávání, v dodávce zboží, ve službách a v nemovitostech, v reklamě. Podle čl. 62 odst. 1 nemá porušení SDA jako takové za následek občanskoprávní ani trestněprávní sankci, ledaže je tomu tak v rozsahu (podle potřeby) výslovně stanoveném v SDA.

SDA stanoví pro diskriminující jednání na základě pohlaví, mimo jiné v oblasti zaměstnání, postupy odškodnění, které se však liší od postupů stanovených pro jiné formy diskriminace. Na základě čl. 63 odst. 1 může každá osoba, která byla ve svém zaměstnání údajně vystavena diskriminaci na základě pohlaví, podat „claim of tort“ (žalobu na náhradu škody) k Industrial Tribunal, zatímco v jiných oblastech přísluší rozhodovací pravomoc County Court (čl. 66 odst. 1).

Shledá-li Industrial Tribunal podle čl. 65 odst. 1 písm. b) stížnost opodstatněnou, nařídí odpůrci, pokud to považuje za správné a spravedlivé, zaplatit stěžovateli náhradu škody, jejíž výše však nesmí přesáhnout (odstavec 2) stanovenou horní hranici, která v rozhodné době činila 6 250 GBP a která byla následně několikrát zvýšena. Tato hranice je stejná jako ta, která je použitelná pro náhrady, které může Industrial Tribunal přiznat v rámci výkonu svých dalších pravomocí, a sice stížností týkajících se neoprávněného propuštění, deliktu stanoveného v „Employment Protection Act 1978“, a stížností týkajících se rasové diskriminace zakázané na základě „Race Relations Act 1976“. Krom toho nebyl Industrial

---

* Jednací jazyk: angličtina

Tribunal v rozhodné době oprávněn přiznat úroky z částky náhrad přiznaných v rámci svých různých pravomocí.

2. Právní úprava Společenství

Směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 (Úř. věst. L 39, s. 40), dále jen „směrnice“, stanoví řadu opatření, jejichž cílem je zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, včetně podmínek upravujících propouštění. Její články 5 a 6 znějí takto:

„Článek 5

1. Uplatňování zásady rovného zacházení, pokud jde o pracovní podmínky, včetně podmínek upravujících propouštění, znamená, že mužům i ženám jsou zaručeny stejné podmínky bez diskriminace na základě pohlaví.

2. K tomuto účelu přijmou členské státy nezbytná opatření k zajištění toho, aby

a) byly zrušeny všechny právní a správní předpisy, které odporují zásadě rovného zacházení;

b) byla nebo mohla být prohlášena za neplatná nebo mohla být změněna všechna ustanovení kolektivních smluv, individuálních pracovních smluv, vnitřních předpisů podniků a předpisů upravujících postavení svobodných povolání, která odporují zásadě rovného zacházení;

c) byly přezkoumány právní a správní předpisy odporující zásadě rovného zacházení, které byly původně určeny k ochraně, ale již nejsou opodstatněné; a pokud podobná ustanovení obsahují kolektivní smlouvy, aby byli sociální partneři požádáni o žádoucí přezkoumání.

Článek 6

Členské státy zavedou do svého právního řádu nezbytná opatření, aby umožnily každé osobě, která se cítí poškozena nedodržením zásady rovného zacházení ve smyslu článků 3, 4 a 5, domáhat se nápravy soudní cestou případně poté, co se obrátila na jiné příslušné orgány.“

3. Skutkové okolnosti sporu v původním řízení

Slečna M. H. Marshall, odvolatelka ve vnitrostátním řízení, pracovala od července 1966 do 31. března 1980 jako vrchní dietetička u Southampton and South West Hampshire Area Health Authority (dále jen „Health Authority“). Ve věku 62 let byla propuštěna s odůvodněním, že překročila obvyklý věk žen pro odchod do důchodu, tj. 60 let, což je věk, ve kterém mají ženy nárok na státní důchod. Poté co H. Marshall podala proti tomuto propuštění žalobu, v níž se dovolávala diskriminační povahy propuštění, obrátil se Court of Appeal v souladu s článkem 177 Smlouvy o EHS na Soudní dvůr. V rozsudku ze dne 26. února 1986, Marshall (152/84, Recueil, s. 737), Soudní dvůr uznal, že čl. 5 odst. 1 směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že obecná politika propouštění, podle níž má být žena propuštěna pouze z toho důvodu, že dosáhla věku, ve kterém jí vznikl nárok na státní důchod, nebo již tento věk překročila, a tento věk je na základě vnitrostátních právních předpisů rozdílný pro

muže a pro ženy, představuje diskriminaci na základě pohlaví, zakázanou touto směrnicí.

Po vydání rozsudku Soudního dvora vrátil Court of Appeal věc Industrial Tribunal k přezkoumání otázky náhrady škody. Ještě předtím, než byla věc předložena posledně uvedenému soudu k rozhodnutí, vyplatil Health Authority dne 3. listopadu 1986 H. Marshall nejvyšší možné zákonné odškodnění, a sice částku 6 250 GBP. Industrial Tribunal však určil finanční ztrátu H. Marshall ve výši 18 405 GBP, včetně částky 7 710 BGP jako úroku, a přiznal jí odškodnění ve výši 19 405 GBP (včetně částky 1 000 GBP za utrpěnou morální újmu), od něhož byla odečtena již vyplacená částka 6 250 GBP. Industrial Tribunal měl za to, že článek 35A Supreme Court Act 1981 jej opravňuje k tomu, aby zahrnul do svého rozhodnutí částku představující úrok. Podle tohoto soudu bylo odškodnění v případě slečny Marshall jediným možným způsobem odstranění následků protiprávního jednání a tím, že byla v SDA stanovena horní hranice náhrady škody, se odškodnění stalo nepřiměřeným a dostalo se do rozporu s článkem 6 směrnice, jehož se H. Marshall mohla dovolávat před Industrial Tribunal.

Health Authority tedy sice zaplatil v červenci 1988 částku 5 445 BGP představující zůstatek částky, kterou Industrial Tribunal přiznal H. Marshall, ale odvolal se proti zahrnutí úroku ve výši 7 710 BGP do přiznané částky. Employment Appeal Tribunal tomuto odvolání vyhověl. Vzhledem k tomu, že Court of Appeal zamítl následné odvolání H. Marshall, odvolala se tato dále k House of Lords.

House of Lords shledala, že třebaže se odvolání týká pouze pravomoci Industrial Tribunal přiznat úroky v případech, jako je projednávaná věc, spor se rovněž týká – a týkal se již v řízení před Court of Appeal – horní hranice odškodnění stanovené v čl. 65 odst. 2 SDA. Pokud by byl čl. 65 odst. 2 použitelný na odškodnění přiznané H. Marshall, přinášel by úplnou odpověď na její žádost o úrok, protože výše její ztráty přesahovala zákonnou horní hranici. Za těchto podmínek rozhodl House of Lords o přerušení řízení a položil Soudnímu dvoru usnesením ze dne 14. října 1991 tyto předběžné otázky:

- 1) „Jestliže vnitrostátní právní předpisy členského státu stanoví, že každá osoba, která byla vystavena protiprávní diskriminaci ve smyslu diskriminace zakázané směrnicí Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 (dále jen „směrnice“), se může soudní cestou domáhat zaplacení odškodnění z titulu odstranění následků protiprávního jednání, dopouští se tento členský stát protiprávního jednání pro neprovedení článku 6 směrnice z toho důvodu, že jeho vnitrostátní právní předpisy stanoví horní hranici ve výši 6 250 GBP pro částku odškodnění, kterého se tato osoba může domáhat?
- 2) Jestliže vnitrostátní právní předpisy stanoví zaplacení odškodnění, jak bylo popsáno výše, je pro správné provedení článku 6 směrnice podstatné, aby odškodnění, které má být přiznáno,
  - a) nebylo nižší, než je výše škody vzniklé v důsledku protiprávní diskriminace, a
  - b) aby zahrnovalo přiznání úroků ze základní výše takto stanovené škody, za období ode dne protiprávní diskriminace do dne zaplacení odškodnění?
- 3) Jestliže článek 6 směrnice nebyl v některém z ohledů uvedených v otázkách 1 a 2

proveden ve vnitrostátních právních předpisech členského státu, je osoba, která byla vystavena takové protiprávní diskriminaci, jako je diskriminace popsaná výše, oprávněna dovolávat se vůči orgánu, který je institucí tohoto členského státu, ustanovení článku 6 majícího přednost před horní hranicí částky odškodnění, které lze získat, stanovenou vnitrostátními právními předpisy?“

4. Řízení před Soudním dvorem

Usnesení House of Lords bylo Soudnímu dvoru doručeno dne 17. října 1991.

V souladu s čl. 20 druhým pododstavcem Protokolu o statutu Soudního dvora Evropských společenství předložily svá písemná vyjádření M. H. Marshall, zastoupená Michaelem J. Beloffem, QC, a Stephenem Groszem (Bindman & Partners), solicitor; Health Authority, zastoupený Robertem Webbem, QC, a Andrewem Lydiardem, barrister (Le Brasseur, Solicitors); vláda Spojeného království, zastoupená Johnem Collinsem, Assistant Treasury Solicitor, jako zmocněncem, a Derrickem Wyattem, barrister; německá vláda, zastoupená Ernstem Röderem, Ministerialrat při spolkovém ministerstvu hospodářství, a Clausem-Dieterem Quassowskim, Oberregierungsrat při spolkovém ministerstvu hospodářství, jako zmocněnci, a Komise Evropských společenství, zastoupená Nicholasem Khanem, členem její právní služby, jako zmocněncem.

Na základě zprávy soudce zpravodaje a po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta rozhodl Soudní dvůr o zahájení ústní části řízení bez dokazování.

II – Shrnutí písemných vyjádření předložených Soudnímu dvoru

1. *Slečna Marshall* nejprve konstatuje, že ani Health Authority, ani odvolací soudy nezpochybnily opodstatněnost základu náhrady škody stanoveného Industrial Tribunal a výpočet jím přiznaného úroku, přičemž obojí by bylo v souladu se zásadami stanovenými judikaturou, a tudíž správné, kdyby nebylo zákonem stanovené horní hranice náhrady škody a kdyby měl Industrial Tribunal pravomoc přiznat úrok. Jedinými výtkami proti přiznané náhradě škody je tedy jednak skutečnost, že soud nebyl oprávněn přiznat úrok, a jednak skutečnost, že částka úroku přesahovala zákonnou hranici (ať již jako samotný úrok, nebo jako úrok přičtený k základní částce odškodnění).

Podle H. Marshall se předběžné otázky týkají především tří problémů. Zaprvé je to problém práva na skutečnou náhradu škody, uplatňovaného vůči státu nebo jeho instituci v případě diskriminace zakázané směrnicí na základě jejího čl. 5 odst. 1 a článku 6; zadruhé je to problém přiměřenosti náhrady škody způsobené škodě; zatřetí je to problém toho, jaký postoj by měl vnitrostátní soud zaujmout k vnitrostátním právním předpisům stanovícím horní hranici náhrady škody.

Zásada účinné soudní ochrany vyžaduje, aby členské státy v souladu s povinnostmi, které jim ukládá článek 5 Smlouvy, přijaly veškerá opatření nezbytná k zajištění plné účinnosti práv odvozených z právního řádu Společenství, a zahrnuje nejen procesní záruky, ale rovněž hmotněprávní záruky, jako je účinná náhrada způsobené škody (v tomto ohledu jsou uvedeny zvláště rozsudky ze dne 10. dubna 1984, von Colson (14/83, Recueil, s. 1891), ze dne 19. června 1990, Factortame (C-213/89, Recueil, s. I-2466), a ze dne 19. listopadu 1991,

Francovich a Bonifaci (C-6/90 a C-9/90, Recueil, s. I-5403).

Co se týče přiměřenosti náhrady škody, má H. Marshall za to, že sankce za porušení práv Společenství musejí být účinné, přiměřené a odrazující (zásada účinnosti); zvláště musí postihovat porušení práva za procesních i hmotněprávních podmínek, které jsou obdobné podmínkám použitelným na porušení vnitrostátního práva podobné povahy a významu (zásada srovnatelnosti; v tomto ohledu se odkazuje na rozsudek ze dne 9. listopadu 1983, San Giorgio, 199/82, Recueil, s. 3595). Při posuzování účinnosti sankce je třeba vzít v úvahu jak cíl směrnice 76/207/EHS, a sice odstranění diskriminace, tak náhradu škody v rámci deliktní odpovědnosti, která má žalobce uvést pokud možno do stavu, ve kterém by se býval nacházel, kdyby nedošlo ke spáchání škodného jednání (zásada „*restitutio in integrum*“). Pokud jde konkrétně o směrnici, Soudní dvůr ve svém výše uvedeném rozsudku ze dne 10. dubna 1984, von Colson, potvrdil zásadu, podle níž musí být sankce, aby byla zajištěna její účinnost a odrazující účinek, v každém případě přiměřená způsobeným škodám. V projednávaném případě by přitom nebylo možné, aby byla H. Marshall prostřednictvím částky, která je nižší, než je celková částka náhrady vypočítaná a přiznaná Industrial Tribunal, uvedena do stavu, ve kterém by se bývala nacházela, kdyby se bývala nestala obětí protiprávní diskriminace, aby bylo dosaženo cíle rovného zacházení a aby tato částka měla odrazující účinek pro zaměstnavatele, jako je Health Authority, kteří by si mohli spočítat, že je pro ně levnější propustit ženu v rozporu se směrnicí, než tuto ženu nadále zaměstnávat. Stejně tak je tomu i z hlediska úroků, které Industrial Tribunal nebyl oprávněn přiznat, avšak bez nichž by jakákoli náhrada škody byla nepřiměřená způsobené škodě a dlouhé lhůtě, která uplyne do skutečného vyplacení přiznané částky. Krom toho je povinnost zaplatit úrok z částky náhrady škody obecnou zásadou společnou pro právní řády členských států.

Co se týče zásady srovnatelnosti, H. Marshall tvrdí, že na základě zákonné hranice není náhrada škody za protiprávní diskriminaci na základě pohlaví v rámci zaměstnaneckého poměru stejně příznivá jako odškodnění v jiných srovnatelných oblastech zahrnujících základní práva. Ve vnitrostátním právu totiž stížnosti na protiprávní diskriminaci v jiných oblastech, než je zaměstnání, které spadají do pravomocí County Courts, nepodléhají zákonným hranicím; stejně tak je tomu v případě žalob proti propuštění na jiném základě než na základě diskriminace, které spadají do pravomoci Industrial Tribunal. Krom toho dochází k porušení přezkoumávané zásady rovněž z hlediska úroků, neboť na rozdíl od případů, jako je projednávaný případ, je možné přiznat úroky z částek přiznaných jako náhrada škody v jiných věcech týkajících se diskriminace a podaných ke County Courts a v jiných deliktních žalobách podaných k High Court.

Slečna H. Marshall konečně tvrdí, že Industrial Tribunal je v souladu s judikaturou Soudního dvora, kterou byla stanovena zásada, podle níž je vnitrostátní soud povinen zdržet se použití vnitrostátní právní normy, která by bránila přijetí nezbytných opatření k zajištění plné účinnosti práv vycházejících z práva Společenství, povinen přiznat jí náhradu škody, kterou považuje za přiměřenou k nápravě porušení jejích práv Společenství, a v nezbytném případě odhlédnout od ustanovení vnitrostátního práva, která by mu v tom bránila. Podpůrně, s ohledem na rozsudek ze dne 13. listopadu 1990, Marleasing (C-106/89, Recueil, s. I-4156), je tento soud povinen vykládat použitelná ustanovení vnitrostátního práva tak, jako kdyby měl pravomoc přiznat úroky a jako kdyby neexistovalo žádné omezení přiznané náhrady škody.

2. *Health Authority* tvrdí, že požadavky článku 6 směrnice nebrání tomu, aby vnitrostátní právní předpisy stanovily určité finanční omezení částky odškodnění, které lze získat v

případě protiprávní diskriminace, za předpokladu, že práva na náhradu škody jsou dostačující k zajištění skutečné a účinné soudní ochrany a mají skutečný odrazující účinek na zaměstnavatele. Z výše uvedeného rozsudku von Colson totiž jasně vyplývá, že požadavek přiměřené náhrady škody byl považován za důsledek požadavku, podle něhož sankce zvolená členským státem musí být s to zajistit skutečnou a účinnou soudní ochranu a mít skutečný odrazující účinek. Nelze přitom tvrdit, že náhrady škody stanovené v SDA nepředstavují jistou formu skutečné a účinné soudní ochrany, a není možné tvrdit, že se dotyčná náhrada omezuje na čistě symbolickou částku, jak tomu bylo v případě von Colson.

Pokud jde o zásadu srovnatelnosti, Health Authority tvrdí, že přístup H. Marshall, spočívající ve srovnávání stížností na neoprávněnou diskriminaci na základě pohlaví v rámci zaměstnaneckého poměru se stížnostmi v jiných oblastech, není správný. Podle Health Authority jsou se stížností na protiprávní diskriminaci, která je v rozporu se směrnicí, ve skutečnosti spíše srovnatelné jiné druhy stížností týkající se zaměstnání, a sice stížnosti na rasovou diskriminaci v rámci zaměstnaneckého poměru nebo protiprávní propuštění. Tyto případy však spadají do pravomocí stejného soudu, tj. Industrial Tribunal, a náhrady škody stanovené v SDA jsou obdobné jako náhrady škody stanovené v případě, jako je projednávaná věc.

Health Authority trvá na tom, že směrnice 76/207/EHS neobsahuje žádné ustanovení týkající se výše nebo rozsahu odškodnění, které má být přiznáno v případě protiprávní diskriminace, a stejně tak neobsahuje ani žádné kritérium, podle něhož by bylo možné určit přiměřenost peněžité hodnoty odškodnění v poměru k rozsahu způsobené finanční a nefinanční ztráty. Jedinými použitelnými kritérii jsou obecná zásada skutečné a účinné soudní ochrany a zásada odrazující povahy sankce. S ohledem na tato kritéria jsou náhrady škody stanovené v SDA v souladu s požadavky směrnice, zohlední-li se rovněž skutečnost, že strop je často přehodnocován.

Health Authority se dále zabývá zásadou konformního výkladu (výše uvedený rozsudek ze dne 13. listopadu 1990, Marleasing), podle které jsou vnitrostátní soudy povinny vykládat vnitrostátní právo v nejvyšší možné míře ve světle znění a dotyčných ustanovení práva Společenství, a tvrdí, že pokud by bylo stanovení dotčené horní hranice zakázáno, nebyla by tato zásada v projednávaném případě nikterak nápomocná. Jedná se totiž o pouhou zásadu výkladu, která zavazuje vnitrostátní soudy k tomu, aby usilovaly o soulad pouze v rozsahu, v němž jim jejich vnitrostátní právní předpisy ponechávají diskreční pravomoc. Avšak čl. 65 odst. 2 SDA, jenž stanoví hranici, neopouští žádný prostor, který by umožňoval příznivější výklad požadavků práva Společenství.

Health Authority konečně odkazuje na výše uvedený rozsudek von Colson a na rozsudek ze dne 15. května 1986, Johnston (222/84, Recueil, s. 1651), na podporu svého názoru, že článek 6 směrnice 76/207/EHS nemá přímý účinek, jelikož neobsahuje, co se týče sankcí za případnou diskriminaci, žádnou bezpodmínečnou a dostatečně přesnou povinnost, jíž by se jednotlivec mohl dovolávat. Rozsudek von Colson se svým dosahem neomezuje na potvrzení zásady, podle níž článek 6 neukládá členským státům povinnost zavést konkrétní formu sankce, nýbrž jde výslovně nad rámec toho a ukazuje neexistenci přímého účinku, pokud jde o jakýkoliv pokus dovolávat se směrnicí za účelem získání vyššího odškodnění, než je to, které je stanoveno vnitrostátním právem. Každý jiný přístup by zpochybňoval diskreční pravomoc, kterou mají členské státy při provádění směrnice.

3. Podle vlády Spojeného království zůstává ve vnitrostátním řízení po zaplacení ostatních částek odškodnění nevyřešený jediný problém, a sice případné právo H. Marshall na částku úroku ve výši 7 710 GBP. Jak vyplývá z předkládacího usnesení, anglické právo buď nesvěřuje Industrial Tribunal pravomoc přiznat úroky za období předcházející dni vydání rozsudku, nebo je toto právo v každém případě nejednoznačné a tato otázka zůstává bez odpovědi. Vzhledem k tomu, že úlohou Soudního dvora je poskytovat stanoviska ke skutečným, a nikoli k hypotetickým otázkám, musí být první dvě otázky přeformulovány tak, aby se přímo tázaly, zda článek 6 vyžaduje zaplacení úroků ze ztrát příjmů a důchodu vzniklých v důsledku diskriminačního odchodu do důchodu a zda je použití horní hranice náhrady škody slučitelné s článkem 6, pokud je po zaplacení všech ostatních částek odškodnění, které byly poškozenému přiznány soudem prvního stupně, jeho jediným účinkem vyloučení zaplacení úroků. V tomto ohledu odkazuje Spojené království na judikaturu Soudního dvora týkající se vrácení částek vybraných vnitrostátními soudy v rozporu s právem Společenství. Ačkoliv právo Společenství podle této judikatury ukládá vrácení částek, nevyžaduje zaplacení úroků, které spadá do působnosti vnitrostátního práva. Spojené království má za to, že stejná zásada se použije v případě žádosti o úroky z náhrad za ztráty příjmů a důchodu. Judikatura Soudního dvora týkající se mimosmluvní odpovědnosti Společenství potvrzuje tento závěr. Z toho vyplývá, že pokud vnitrostátní právní úprava členského státu stanoví zaplacení náhrady škody osobě, která se stala obětí diskriminace ve smyslu směrnice, nevyžaduje článek 6 této směrnice, aby odškodnění zahrnovalo úroky ze ztrát příjmů a důchodu za všechna období předcházející rozhodnutí, jímž se konstatuje povinnost nahradit škodu. Použití horní hranice odškodnění není tedy v rozporu s výše uvedeným článkem 6, pokud je jediným účinkem této hranice ve vnitrostátním řízení po zaplacení všech ostatních náhrad přiznaných soudem prvního stupně vyloučení zaplacení takových úroků.

Spojené království má za to, že tím, že byly otázky 1 a 2 b) zodpovězeny výše uvedeným způsobem, se stává zkoumání otázek 1, 2 a) a 3 zbytečným. V případě, že by však Soudní dvůr považoval za nezbytné tak učinit, poukazuje Spojené království na to, že, jsou-li před vnitrostátními soudy uplatňována přímo použitelná práva Společenství, je podle judikatury Soudního dvora věcí vnitrostátního právního řádu, aby určil příslušný soud a stanovil použitelná procesní pravidla. Tato pravidla však nesmějí být jednak méně příznivá než pravidla upravující stejná nebo podobná procesní práva vnitrostátní povahy, a jednak nesmějí znemožňovat nebo prakticky znemožňovat výkon práv, která jsou vnitrostátní soudy povinny zaručit na základě práva Společenství (výše uvedený rozsudek ze dne 9 listopadu 1983, San Giorgio), v praxi. Z toho vyplývá, že stávající rozdělení odpovědnosti mezi zákonodárce Společenství a vnitrostátní právní řády ponechává členským státům určitou diskreční pravomoc, pokud se jedná o určení výše odškodnění za porušení práv stanovených směrnicí EHS. Právo Společenství vymezuje práva, která považuje za hodná ochrany, zatímco vnitrostátní právní řády zajišťují ochranu těchto práv v rámci procesních prostředků a řízení, které slouží k zajištění ochrany podobných práv čistě vnitrostátní povahy.

Na základě těchto úvah Spojené království konstatuje, že článek 6 směrnice nezakládá jednotné procesní prostředky, ani jednotný systém odškodnění, nýbrž ponechává členským státům určitý prostor pro uvážení, co se týče rozsahu a povahy procesních prostředků, které mají být stanoveny pro účely ukládání sankcí za porušení článků 3, 4 a 5 této směrnice. Tento prostor nicméně musí odpovídat požadavkům vymezeným Soudním dvorem ve výše uvedeném rozsudku von Colson, a sice, že každá uložená sankce musí zajistit skutečnou a účinnou soudní ochranu; musí mít vůči zaměstnavateli skutečný odrazující účinek; a přiznaná náhrada musí být v každém případě přiměřená způsobené škodě.

Na základě výše uvedeného dospívá Spojené království k závěru, že horní hranice je v souladu s článkem 6 směrnice, pokud ochrana práv Společenství, kterou zajišťuje, není méně příznivá než ochrana srovnatelných práv zaručených vnitrostátním právem a pokud tato hranice neznemožňuje nebo prakticky neznemožňuje výkon dotyčných práv Společenství v praxi. Horní hranice, jako je ta, která je předmětem vnitrostátního řízení, umožňuje přiměřenou náhradu škody utrpěné v důsledku diskriminačního odchodu do důchodu, pokud se vztahuje rovněž na srovnatelná vnitrostátní práva a pokud v případě takového diskriminačního odchodu do důchodu, jako je ten v projednávaném případě, umožňuje skutečné, a nikoli pouze symbolické vyrovnání v souvislosti se ztrátou možnosti pokračovat ve výkonu zaměstnání.

Konečně, co se týče třetí předběžné otázky, Spojené království konstatuje, že tato otázka nastoluje problém přímého účinku článku 6 směrnice, a tudíž i předběžnou otázku, zda mohou být vnitrostátní předpisy, které stanoví hranici odškodnění, vykládány tak, že umožňují změnu této hranice, je-li její použití neslučitelné s článkem 6 směrnice. Spojené království připouští, že vnitrostátní právo musí být vykládáno v souladu s ustanoveními dotyčné směrnice bez ohledu na to, zda bylo ustanovení vnitrostátního práva přijato před přijetím nebo po přijetí směrnice. Není však možné, aby soudy Spojeného království vykládaly konkrétní zákonnou hranici tím způsobem, že vyloučí její použití, i kdyby byla neslučitelná se zněním směrnice. V takovém případě je třeba přezkoumat, zda má dotyčné ustanovení směrnice přímý účinek. Spojené království poukazuje na to, že Soudní dvůr již rozhodl (výše uvedený rozsudek Colson), že článek 6 směrnice nemá přímý účinek, pokud jde o konkrétní sankci, která má být uplatněna vnitrostátním soudem. Má přímý účinek pouze v případě úplného vyloučení soudní ochrany, kterou tento článek zaručuje. Z toho vyplývá, že se jednotlivec nemůže dovolávat ustanovení článku 6 směrnice proti instituci členského státu s cílem vyloučit použití horní hranice dosažitelné částky odškodnění stanovené vnitrostátními právními předpisy, pokud není tato hranice méně příznivá než hranice stanovená v rámci srovnatelných žalob čistě vnitrostátní povahy a pokud tato hranice neznamená úplné vyloučení soudní ochrany.

4. *Německá vláda* uvádí, že směrnice neobsahuje výslovné ustanovení ohledně povahy sankcí, které mají být stanoveny pro případ porušení zásady rovného zacházení zaměstnavatelem, nýbrž ponechává možnost volby mezi několika způsoby řešení vhodnými k dosažení jejího cíle na členských státech (výše uvedený rozsudek ze dne 10. dubna 1984, von Colson, a rozsudek Harz, 79/83, Recueil, s. 1921). Soudní dvůr nicméně z cíle směrnice ve spojení s právem na podání žaloby odvodil, že článek 6 přiznává obětem diskriminace, že sankce musí být s to zajistit skutečnou a účinnou soudní ochranu, a navíc musí mít skutečný odrazující účinek vůči zaměstnavateli (výše uvedené rozsudky ze dne 10. dubna 1984 a rozsudek ze dne 8. listopadu 1990, Dekker, C-177/88, Recueil, s. I-3941).

Stupeň odrazujícího účinku sankce závisí na okolnostech projednávaného případu, a zejména na finančních možnostech zaměstnavatele; zákonodárce však není schopen zohlednit okolnosti všech myslitelných případů. Proto je při určování výše sankce třeba vycházet z obecné úvahy, která se zakládá na právu na odškodnění, které je schopno odradit zaměstnavatele, přiměřeně si vědomého svých nákladů, od diskriminace na základě pohlaví. V tomto ohledu má taková náhrada škody jako v projednávaném případě dostatečně odrazující účinek pro dosažení cílů směrnice.

Co se týče dalšího požadavku odvozeného Soudním dvorem ze směrnice, a sice toho, aby výše náhrady byla přiměřená škodě způsobené oběti diskriminace, má spolková vláda za to,

že tento požadavek nevylučuje omezení odškodnění na částku, která může být v některých případech nižší, než je způsobená škoda. Soudním dvorem použita slova o náhradě „přiměřené způsobené škodě“ ukazují, že mezi výší nároku na odškodnění a výší způsobené škody musí existovat rozumný vztah, aniž by bylo zapotřebí, aby tyto částky byly ve všech případech shodné. Kdyby byl býval Soudní dvůr považoval plnou náhradu způsobené škody za nezbytnou pro účinné provedení směrnice, byl by to vyslovil jasně.

Otázka, zda právo na odškodnění musí vést k zaplacení úroků, a pokud ano, za jaké období, nemůže být podle spolkové vlády zodpovězena na základě směrnice. Pokud má náhrada škody jako celek na zaměstnavatele skutečně odrazující účinek a je přiměřená způsobené škodě, musí být skladba částky takové náhrady – například zda zahrnuje úroky, nebo nikoli – určena podle pravidel vnitrostátního práva.

Řešení prvních dvou otázek navrhovaná spolkovou vládou činí odpověď na třetí otázku bezpředmětnou.

5. Komise je toho názoru, že ačkoliv se předběžné otázky vztahují k článku 6 směrnice, povinnost stanovit opravné prostředky pro případ porušení práv odvozených z práva Společenství, uložená členskému státu, nezávisí na tom, zda je do právních předpisů Společenství zahrnuta výslovná povinnost podobná povinnosti stanovené v článku 6, nýbrž je povinností inherentní systému práva Společenství. Komise má za to, že povinnost stanovit účinné opravné prostředky pro případ porušení práv odvozených z práva Společenství není nic víc, než konkrétní použití obecného ustanovení článku 189 Smlouvy, podle něhož je směrnice závazná pro každý členský stát, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, a použití povinnosti stanovené v článku 5 Smlouvy, podle níž přijmou členské státy „veškerá opatření vhodná“ k plnění závazků, které vyplývají ze Smlouvy. V této souvislosti Komise odkazuje na výše uvedenou judikaturu von Colson a Harz, z níž vyvozuje, že členské státy mají i nadále možnost určit povahu náhrady, která má být stanovena. Jestliže se členský stát rozhodne pro sankci ve formě odškodnění, musí být v každém případě přiměřená způsobené škodě a musí mít skutečný odrazující účinek.

Podle Komise se ve věcech občanskoprávní odpovědnosti jedná o obecný problém obvyklého určení náhrady škody s příslušenstvím, která může být definována jako peněžitá částka umožňující uvést poškozeného nebo toho, kdo utrpěl újmu, do stavu, ve kterém by se nacházel, kdyby býval neutrpěl újmu, v souvislosti s níž mu vznikl nárok na odškodnění. Takové určení nezaručuje vyrovnání všech škod, které lze přičíst protiprávnímu jednání, neboť oběti nemohou být odškodněny za ztráty, které nelze rozumně předvídat, ani za nejisté ztráty. To však nemění nic na tom, že, i když se připustí existence vzájemně velmi rozdílných situací, v případě, jako je ten projednávaný, vede omezení částky, kterou lze za způsobenou škodu přiznat při obvyklém určení náhrad škody s příslušenstvím, nutně k tomu, že vyrovnání je vzhledem k objektivnímu určení méně než dostačující. Důkazem toho je skutečnost, že Industrial Tribunal, poté co zohlednil věk H. Marshall v době jejího propuštění (62 let) a vypočítal ztráty příjmů až do věku 65 let, dospěl, aniž by to bylo v tomto ohledu zpochybněno, k jednoznačně vyšší částce, než je zákonem stanovená horní hranice.

Komise ostatně konstatuje, že i když možnost členských států stanovit meze odpovědnosti při výkonu práva Společenství není v právních předpisech Společenství naprosto přehlížena (viz například některá hlediska směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky

(Úř. věst. L 210, s. 29) a v oblasti zaměstnávání směrnice Rady 80/987/ES ze dne 20. října 1980 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se ochrany zaměstnanců v případě platební neschopnosti zaměstnavatele (Úř. věst. L 283, s. 23)), vyskytuje se velmi zřídka a případy, které existují, se týkají situací, které nejsou srovnatelné se situacemi dotčené směrnice. To dokazuje, že právo Společenství nijak nezasahuje do použití obecného návrhu na projednávanou věc, podle něhož zásady práva Společenství a ustanovení směrnice vyžadují, aby, rozhodne-li se členský stát provést směrnicí tím způsobem, že stanoví zaplacení odškodnění obětem diskriminace, přiznané odškodnění nemohlo být omezeno na takovou úroveň, která by snižovala přiměřenost a účinnost odškodnění jakožto sankce za porušení směrnice.

Co se týče předběžné otázky 2 b), je Komise toho názoru, že otázka, zda je pro správné provedení směrnice podstatné, aby byly přiznány úroky za období ode dne diskriminace do dne zaplacení odškodnění, musí být – stejně jako otázka týkající se existence omezení výše náhrady škody s příslušenstvím – rozhodnuta s ohledem na její dopad na přiměřenost a účinnost náhrady škody. V tomto ohledu Komise konstatuje, že v případě, jako je ten projednávaný, uplynulo v důsledku trvání soudních řízení zahájených v této věci více než deset let od vzniku škody. Co se týče přinejmenším peněžních částek, jimiž by H. Marshall bývala mohla disponovat, kdyby bývalo nedošlo k protiprávní diskriminaci, ukazuje pokles kupní síly peněz během uplynulého období, do jaké míry klesá přiměřenost odškodnění, pokud dojde k odkladu jeho vyplacení. Za takových okolností má Komise za to, že zaplacení úroků je podstatným prvkem k zajištění toho, aby odškodnění splnilo svůj účel, tj. uvedení žalobce do jeho původního stavu. Při neexistenci výslovných vnitrostátních ustanovení, která by umožňovala přiznání úroků v případě, jako je ten projednávaný, musí vnitrostátní soudy vycházet ze srovnatelných situací, pro něž taková ustanovení existují. Vzhledem k tomu, že ve Spojeném království jsou příslušné soudy oprávněny přiznávat a přiznávají úroky z odškodnění za delikty, které způsobily újmu na zdraví, musí tomu být stejně v případě diskriminací zakázaných směrnicí a způsobujících finanční škody, neboť takové delikty a tato diskriminující jednání musejí být považovány za zcela srovnatelné. V konečném výsledku je Komise toho názoru, že správné provedení směrnice vyžaduje, aby byly úroky za finanční škody přiznány se stejnou důsledností, jako v případě odškodnění za újmy na zdraví podle vnitrostátního práva.

Co se týká konečně třetí předběžné otázky, připomíná Komise svůj názor, podle něhož nevyplývá povinnost stanovit účinný opravný prostředek k soudu pouze z článku 6 směrnice, nýbrž je inherentní právu Společenství, a proto má za to, že je-li možné dovolávat se čl. 5 odst. 1 směrnice přímo vůči státu s cílem založit věcné právo stanovené touto směrnicí, zakládá toto přímo použitelné právo ve spojení s povinností stanovit náhrady škody právo na dostatečnou a účinnou náhradu škody vůči státu, který by se stal odpovědným za jeho porušení.

Tento přístup, který je založen na předpokladu, že žalovaným je stát nebo státní instituce, a který je dostačující k vyřešení projednávané věci, však ponechává stejné otázky z převážné části nezodpovězeny, pokud jde o postavení osoby, která byla vystavena diskriminaci ze strany soukromého zaměstnavatele. Zájem na zohlednění samotného článku 6 spočívá v tom, aby se v případě jeho horizontálního použití ověřilo zaprvé to, zda přiznává přímo použitelné právo na účinnou a dostatečnou náhradu škody, a zadruhé to, zda je nápomocný při výkladu vnitrostátních opatření, jimiž se provádí směrnice.

Pokud jde o otázku přímého účinku, Komise připomíná, že i když Soudní dvůr ve výše uvedené věci von Colson shledal, že článek 6 přiznává právo na účinnou soudní ochranu, neměl za to, že by toto ustanovení mělo přímý účinek. Z toho vyplývá, že vzhledem k tomu, že výše uvedený článek 6 blíže nevymezuje povahu žádoucí sankce, nestanoví přímo použitelné právo, které by mělo přednost před hranicí stanovenou vnitrostátními právními předpisy.

Pokud jde o otázku, zda článek 6 ukládá vnitrostátním soudům povinnost vykládat ustanovení vnitrostátního práva v souladu s cílem směrnice, Komise poznamenává, že Soudní dvůr ve výše uvedeném rozsudku von Colson sice obecně uznal takovou povinnost, to však nic nemění na tom, že ve stejném rozsudku Soudní dvůr upřesnil, že výše uvedená povinnost je omezena obecnými právními zásadami, které jsou součástí práva Společenství, a zejména zásadami právní jistoty a zákazu zpětné účinnosti. Výklad vnitrostátního práva založený na článku 6, který by vedl k překročení zcela jasných hranic stanovených vnitrostátním právem, by přitom tyto zásady porušoval. Ostatně, vzhledem k tomu, že ve výše uvedeném rozsudku Francovich uznal Soudní dvůr právo na podání žaloby proti státu na neprovedení ustanovení směrnice, která nemají přímý účinek, se takový výkladový přístup stává zbytečným.

Komise závěrem navrhuje odpovědět na předběžné otázky takto:

„ 1. Obecné zásady práva Společenství vyžadují, aby byla výše přiznaného odškodnění, rozhodne-li se členský stát provést směrnicí 76/207/EHS tak, že stanoví zaplacení odškodnění pro jednotlivce, jejichž práva vymezená směrnicí byla porušena zaměstnavatelem, přiměřená škodě utrpěné v důsledku neoprávněné diskriminace a aby nebyla co do svého rozsahu významně omezena, aby tak nedošlo ke snížení účinnosti přiznané náhrady škody jakožto sankce za způsobenou škodu.

2. Pokud právní předpisy, jimiž se provádí směrnice 76/207/EHS, neprovedly výše uvedený požadavek v plném rozsahu, má osoba, která utrpěla škodu v důsledku porušení přímo použitelného ustanovení směrnice zaměstnavatelem, který je státní institucí, právo být odškodněna státem za výše stanovených podmínek.“

Právní otázky:

¹ Usnesením ze dne 14. října 1991, došlým Soudnímu dvoru dne 17. října 1991, položil House of Lords na základě článku 177 Smlouvy o EHS tři předběžné otázky týkající se výkladu článku 6 směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky (Úř. věst. L 39, s. 40, dále jen „směrnice“).

² Tyto otázky byly vzneseny v rámci sporu mezi H. Marshall a jejím bývalým zaměstnavatelem, Southampton and South West Hampshire Area Health Authority (dále jen „Health Authority“), ohledně návrhu na náhradu škody způsobené H. Marshall v důsledku toho, že ji Health Authority propustil.

³ Tento návrh se opírá o protiprávnost výše uvedeného propuštění, která nebyla v původním řízení zpochybněna, neboť Soudní dvůr rozhodl v rozsudku ze dne 26. února 1986, Marshall (152/84, Recueil, s. 723), ve své odpovědi na předběžné otázky položené Court of Appeal, že čl. 5 odst. 1 směrnice musí být vykládán v tom smyslu,

že obecná politika propouštění, podle níž má být žena propuštěna pouze z toho důvodu, že dosáhla věku, ve kterém jí vznikl nárok na státní důchod, nebo již tento věk překročila, a tento věk je na základě vnitrostátních právních předpisů rozdílný pro muže a pro ženy, představuje diskriminaci na základě pohlaví zakázanou touto směrnicí.

4 Základem sporu v původním řízení je skutečnost, že Industrial Tribunal, jemuž Court of Appeal věc vrátil k přezkoumání otázky náhrady škody, určil finanční ztrátu H. Marshall ve výši 18 405 GBP, včetně úroku ve výši 7 710 GBP, a přiznal jí odškodnění ve výši 19 405 GBP, včetně částky 1 000 GBP jako náhrady za morální újmu.

5 Ze spisu vyplývá, že Industrial Tribunal může podle čl. 65 odst. 1 písm. b) Sex Discrimination Act 1975 (dále jen „SDA“), shledá-li stížnost na protiprávní diskriminaci na základě pohlaví v rámci zaměstnaneckého poměru opodstatněnou, nařídít odpůrci, pokud to považuje za správné a spravedlivé, aby stěžovateli zaplatil částku odpovídající náhradě škody s příslušenstvím, kterou by mu býval mohl uložit County Court. Podle čl. 65 odst. 2 SDA však výše přiznaného odškodnění nesmí přesáhnout stanovenou horní hranici, která v rozhodné době činila 6 250 GBP.

6 Ze spisu rovněž vyplývá, že v oné době neměl Industrial Tribunal pravomoc – nebo že použitelná ustanovení týkající se otázky, zda měl, nebo neměl takovou pravomoc, byla přinejmenším nejednoznačná – přiznat úroky z částek poskytnutých jako odškodnění za protiprávní akt diskriminace na základě pohlaví v rámci zaměstnaneckého poměru.

7 V projednávané věci měl Industrial Tribunal za to, že článek 35A Supreme Court Act 1981 jej opravňoval k tomu, aby zahrnul do svého rozhodnutí částku představující úroky. Podle názoru tohoto soudu bylo v případě slečny Marshall odškodnění jediným možným způsobem odstranění následků protiprávního jednání, avšak tím, že byla v čl. 65 odst. 2 SDA stanovena horní hranice odškodnění, se toto odškodnění stalo nepřiměřeným a dostalo se do rozporu s článkem 6 směrnice.

8 Po rozhodnutí Industrial Tribunal vyplatil Health Authority H. Marshall dodatečně k částce 6 250 GBP, odpovídající výše uvedenému zákonnému stropu a vyplacené ještě před vrácením věci Industrial Tribunal, částku 5 445 GBP. Odvolal se však proti přiznání úroku ve výši 7 710 GBP.

9 Poté co Employment Appeal Tribunal vyhověl odvolání podanému Health Authority a Court of Appeal zamítl další odvolání H. Marshall, odvolala se posledně uvedená k House of Lords, která rozhodla o přerušení řízení a položila Soudnímu dvoru tyto předběžné otázky:

- 1) „Jestliže vnitrostátní právní předpisy členského státu stanoví, že každá osoba, která byla vystavena protiprávní diskriminaci ve smyslu diskriminace zakázané směrnicí Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 (dále jen „směrnice“), se může soudní cestou domáhat zaplacení odškodnění z titulu odstranění následků protiprávního jednání, dopouští se tento členský stát protiprávního jednání pro neprovedení článku 6 směrnice z toho důvodu, že jeho vnitrostátní právní předpisy stanoví horní hranici ve výši 6 250 GBP pro částku odškodnění, kterého se tato osoba může domáhat?

- 2) Jestliže vnitrostátní právní předpisy stanoví zaplacení odškodnění, jak bylo popsáno výše, je pro správné provedení článku 6 směrnice podstatné, aby odškodnění, které má být přiznáno,
  - a) nebylo nižší, než je výše škody vzniklé v důsledku protiprávní diskriminace, a
  - b) aby zahrnovalo přiznání úroků ze základní výše takto stanovené škody za období ode dne protiprávní diskriminace do dne zaplacení odškodnění?
- 3) Jestliže článek 6 směrnice nebyl v některém z ohledů uvedených v otázkách 1 a 2 proveden ve vnitrostátních právních předpisech členského státu, je osoba, která byla vystavena takové protiprávní diskriminaci, jako je diskriminace popsána výše, oprávněna dovolávat se vůči orgánu, který je institucí tohoto členského státu, ustanovení článku 6 majícího přednost před horní hranicí částky odškodnění, které lze získat, stanovenou vnitrostátními právními předpisy?“

¹⁰ Pro podrobnější popis skutkových okolností a právního rámce sporu v původním řízení, průběhu řízení a písemných vyjádření předložených Soudnímu dvoru se odkazuje na zprávu k jednání. Tyto údaje ze spisu jsou dále převzaty pouze v míře nezbytné pro úvahy Soudního dvora.

K rozsahu předběžných otázek

¹¹ Podstatou otázek House of Lords je, zda ze směrnice vyplývá, že osoba, která byla vystavena diskriminaci na základě pohlaví ze strany orgánu, který je institucí státní povahy, má nárok na úplnou náhradu způsobené škody, a zda článek 6 směrnice umožňuje této osobě zpochybnit použitelnost vnitrostátních právních předpisů zamýšlených k provedení směrnice, které však stanoví horní hranici náhrady škody. Základním problémem je tedy určit význam a rozsah působnosti výše uvedeného článku 6 v souvislosti se zásadami a cíli směrnice.

¹² S ohledem na obsah uvedených otázek vykládaných ve světle dřívějších rozsudků Court of Appeal a Employment Appeal Tribunal je však třeba konstatovat, že House of Lords nepředložil Soudnímu dvoru otázku vznesenou vládou Spojeného království ohledně toho, zda soud, jako je Industrial Tribunal, zvláště zřízený pro účely rozhodování pracovněprávních sporů, může nebo musí překročit meze své pravomoci uložené mu zákonodárcem, aby splnil požadavky práva Společenství.

¹³ Vláda Spojeného království a irská vláda mimoto tvrdily, že by se Soudní dvůr navzdory skutečnosti, že se předběžné otázky týkají jak sporného stropu, tak úroků, měl ve své odpovědi omezit na otázku úroků, protože žaloba podaná H. Marshall k House of Lords se týká výlučně toho, zda má Industrial Tribunal pravomoc přiznat úroky, a protože úlohou Soudního dvora je rozhodovat o skutečných problémech, a nikoliv o hypotetických otázkách.

¹⁴ V tomto ohledu je třeba poznamenat, že s výhradou posouzení vlastní příslušnosti Soudním dvorem je věcí vnitrostátního soudu, aby určil, které otázky práva Společenství mají být Soudnímu dvoru předloženy za účelem získání všech prvků

výkladu nezbytných k vyřešení sporu před tímto soudem.

15 V projednávané věci House of Lords v bodu 12 předkládacího usnesení výslovně upřesnila, že ačkoliv se kasační opravný prostředek týká pravomoci Industrial Tribunal přiznat úroky v případě protiprávní diskriminace na základě pohlaví v rámci zaměstnaneckého poměru, spor se rovněž týká horní hranice odškodnění uložené čl. 65 odst. 2 SDA a týkal se jí již před Court of Appeal. Předkládající soud usoudil, že kdyby toto ustanovení bylo použitelné na odškodnění přiznané H. Marshall, byl by tím vyřešen problém úroků, jelikož výše její ztráty překračovala zákonnou horní hranici.

16 Za uvedených okolností neexistuje žádný důvod, který by bránil posouzení položených předběžných otázek ve všech jejich aspektech.

K významu a rozsahu působnosti článku 6 směrnice 76/207

17 Podle ustálené judikatury z čl. 189 třetího pododstavce Smlouvy vyplývá pro každý členský stát, jemuž je směrnice určena, povinnost přijmout do svého vnitrostátního právního řádu veškerá opatření nezbytná k zajištění plné účinnosti jejích ustanovení v souladu s cílem, který směrnice sleduje, přičemž volba formy a prostředků k dosažení tohoto cíle je ponechána na členském státu.

18 Je tedy třeba určit cíle směrnice, a zvláště ověřit, zda v případě porušení zákazu diskriminace ponechávají její ustanovení členskými státy prostor pro uvážení, pokud jde o určení formy a obsahu sankcí, které mají být použity.

19 Účelem směrnice je zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v členských státech, pokud jde o různé aspekty zaměstnávání, a to zejména pracovní podmínky, včetně podmínek upravujících propouštění.

20 Za tímto účelem zavádí článek 2 zásadu rovného zacházení a její omezení, zatímco čl. 5 odst. 1 vymezuje její rozsah, co se týče právě pracovních podmínek, včetně podmínek upravujících propouštění, v tom smyslu, že jejím uplatněním jsou mužům a ženám zaručeny stejné podmínky bez diskriminace na základě pohlaví.

21 Jak Soudní dvůr rozhodl ve výše uvedeném rozsudku Marshall, výše uvedeného čl. 5 odst. 1, který obecně a jednoznačně zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě pohlaví, zejména v oblasti propouštění, se lze dovolávat vůči státnímu orgánu jednajícímu jako zaměstnavatel s cílem vyloučit použití každého vnitrostátního předpisu, který není s tímto článkem v souladu.

22 Na základě článku 6 směrnice jsou členské státy povinny přijmout opatření nezbytná k tomu, aby bylo každé osobě, která se cítí poškozena diskriminací, umožněno domáhat se nápravy soudní cestou. Taková povinnost vyžaduje, aby byla dotyčná opatření dostatečně účinná pro dosažení cíle směrnice a aby se těchto opatření mohly dotčené osoby účinně dovolávat před vnitrostátními soudy.

23 Jak Soudní dvůr uznal v rozsudku ze dne 10. dubna 1984, von Colson a Kamann (14/83, Recueil, s. 1891, bod 18), výše uvedený článek 6 neukládá v případě porušení zákazu diskriminace určité opatření, nýbrž ponechává členským státům svobodu volby mezi různými řešeními vhodnými k uskutečnění cíle směrnice v závislosti na různých situacích, které mohou nastat.

24 Cílem je však dosáhnout skutečné rovnosti příležitostí, a tohoto cíle tedy nemůže být dosaženo bez vhodných opatření k obnovení této rovnosti v případě, že není dodržována. Jak Soudní dvůr upřesnil v bodu 23 výše uvedeného rozsudku von Colson a Kamann, tato opatření musí zajistit skutečnou a účinnou soudní ochranu a mít skutečný odrazující účinek vůči zaměstnavateli.

25 Takové požadavky s sebou nezbytně nesou potřebu zohlednit zvláštní okolnosti každého případu porušení zásady rovnosti. V případě diskriminačního propuštění v rozporu s čl. 5 odst. 1 směrnice nemůže být obnovení stavu rovnosti dosaženo bez znovupřijetí diskriminované osoby nebo alternativně bez finanční náhrady způsobené škody.

26 Pokud je finanční náhrada opatřením přijatým za účelem dosažení výše uvedeného cíle, musí být přiměřená v tom smyslu, že musí umožňovat v plném rozsahu vyrovnat škody skutečně utrpěné v důsledku diskriminačního propuštění podle použitelných vnitrostátních pravidel.

K první a druhé otázce

27 Svou první otázkou chce předkládající soud zjistit, zda článek 6 směrnice vylučuje, aby vnitrostátní předpisy stanovily horní hranici částky odškodnění, kterého se může diskriminovaná osoba domáhat.

28 Svou druhou otázkou se předkládající soud táže, zda článek 6 vyžaduje, a) aby byla škoda utrpěná v důsledku protiprávní diskriminace nahrazena v plném rozsahu a (b) aby zahrnovala přiznání úroků ze základní výše za období ode dne této diskriminace do dne zaplacení odškodnění.

29 V tomto ohledu je třeba se domnívat, že výklad článku 6, jak byl uveden výše, skýtá přímou odpověď na první část druhé otázky týkající se výše odškodnění vyžadované tímto ustanovením.

30 Z tohoto výkladu rovněž vyplývá, že stanovení takového stropu, jaký je předmětem věci v původním řízení, nemůže již pojmově představovat správné provedení článku 6 směrnice vzhledem k tomu, že a priori omezuje částku odškodnění na úroveň, která nemusí být v souladu s požadavkem na zajištění skutečné rovnosti příležitostí prostřednictvím přiměřené náhrady škody utrpěné v důsledku diskriminačního propuštění.

31 Pokud jde o druhou část druhé otázky týkající se přiznání úroků, postačí konstatovat, že při úplné náhradě škody utrpěné v důsledku diskriminačního propuštění nelze odhlédnout od okolností, jako je uplynutí času, které mohou skutečně snížit její hodnotu. Přiznání úroků podle vnitrostátních použitelných pravidel tedy musí být považováno za nezbytnou součást odškodnění umožňující obnovení skutečného rovného zacházení.

32 Na první a druhou otázku je tedy třeba odpovědět tak, že článek 6 směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby náhrada škody způsobené poškozenému v důsledku diskriminačního propuštění byla omezena a priori stanovenou horní hranicí a nepřiznáním úroků určených k vyrovnání ztráty způsobené příjemci náhrady v důsledku času, který uplyne do skutečného vyplacení přiznané částky.

Ke třetí otázce

33 Svou třetí otázkou chce House of Lords zjistit, zda se může osoba poškozená v důsledku diskriminačního propuštění dovolávat vůči státnímu orgánu jednajícímu jako zaměstnavatel článku 6 směrnice s cílem vyloučit použití vnitrostátních předpisů, které stanoví horní hranici výše odškodnění, které lze získat z titulu odstranění následků protiprávního jednání.

34 Z výše popsaných úvah vyplývá, že, co se týče významu a rozsahu působnosti článku 6 směrnice, představuje toto ustanovení prvek nezbytný k dosažení základního cíle rovného zacházení pro muže a ženy, zejména v oblasti pracovních podmínek, včetně podmínek upravujících propouštění, uvedeného v čl. 5 odst. 1 směrnice, a že, pokud je v případě diskriminačního propuštění finanční náhrada opatřením přijatým za účelem obnovení této rovnosti, musí být taková náhrada úplná a nesmí být a priori omezena co do její výše.

35 Ustanovení článku 6 ve spojení s ustanoveními článku 5 směrnice tedy zakládají práva ve prospěch osoby poškozené v důsledku diskriminačního propuštění a poškozená osoba musí mít možnost dovolávat se těchto práv před vnitrostátními soudy vůči státu a orgánům, které jsou jeho součástí.

36 Okolnost, že je členským státům ponechána volba mezi různými řešeními k dosažení cíle sledovaného směrnicí v závislosti na situacích, které mohou nastat, nemůže mít za následek, že je jednotlivci bráněno v tom, aby se dovolával tohoto článku 6 v situaci, jako je ta ve věci v původním řízení, ve které vnitrostátní orgány nedisponují žádným prostorem pro uvážení při provádění zvoleného řešení.

37 V tomto ohledu je třeba připomenout, jak vyplývá zejména z rozsudku ze dne 19. listopadu 1991, Francovich a další (C-6/90 a C-9/90, Recueil, s. I-5357, bod 17), že možnost státu zvolit si jeden z několika možných prostředků k dosažení cílů směrnice nevylučuje možnost jednotlivců uplatnit před vnitrostátními soudy práva, jejichž obsah může být dostatečně přesně určen na základě samotných ustanovení směrnice.

38 Na třetí předběžnou otázku je tudíž třeba odpovědět tak, že osoba poškozená v důsledku diskriminačního propuštění se může vůči státnímu orgánu jednajícímu jako zaměstnavatel dovolávat ustanovení článku 6 směrnice s cílem vyloučit použití vnitrostátního předpisu, který stanoví horní hranici částky odškodnění, jež lze získat z titulu odstranění následků protiprávního jednání.

K nákladům řízení

39 Vydaje vzniklé vládě Spojeného království, německé vládě, irské vládě a Komisi Evropských společenství, které Soudnímu dvoru předložily vyjádření, se nenahrazují. Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud.

Z těchto důvodů:

SOUDNÍ DVŮR

o otázkách, které mu usnesením ze dne 14. října 1991 předložila House of Lords, rozhodl takto:

- 1) **Článek 6 směrnice Rady 76/207/EHS ze dne 9. února 1976 o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby náhrada škody způsobené poškozené osobě v důsledku diskriminačního propuštění byla omezena *a priori* stanovenou horní hranicí a nepřiznáním úroků určených k vyrovnání ztráty způsobené příjemci náhrady v důsledku času, který uplyne do skutečného vyplacení přiznané částky.**
- 2) **Osoba poškozená v důsledku diskriminačního propuštění se může vůči státnímu orgánu jednajícímu jako zaměstnavatel dovolávat ustanovení článku 6 směrnice s cílem vyloučit použití vnitrostátního předpisu, který stanoví horní hranici částky odškodnění, jež lze získat z titulu odstranění následků protiprávního jednání.**